

Hallituksen esitys Eduskunnalle henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten rankaisemista koskevan lainsäädännön uudistamisesta.

Hallitus antoi 19 päivänä marraskuuta 1965 Eduskunnalle esityksen n:o 154 (1965 vp.) henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten rankaisemista koskevan lainsäädännön uudistamisesta. Esitykseen sisältyivät ehdotukset uudistetuksi rikoslain 21 luvuksi ja pienemmiksi muutoksiksi rikoslain 20, 25, 34 ja 42 lukuihin sekä eräisiin sotaväen rikoslaissa ja tieliikennelaissa oleviin rangaistus-säännöksiin sekä lisäksi ehdotukset rikoslain 22 ja 23 lukujen kumoamisesta.

Edellä mainitun esityksen johdosta antoi Eduskunnan lakivaliokunta 10 päivänä maaliskuuta 1966 mietintönsä n:o 43 (1965 vp.). Valiokunta, joka oli tehnyt lakiehdotuksiin eräitä muutoksia, puolsi uudistuksen toteuttamista Hallituksen esityksen sekä sen johdosta Eduskunnassa tehdyn, erästä rikoslain 21 luvun yksityiskohtaa koskeneen lakialoitteen n:o 228 (1965 vp.) pohjalta. Eduskunnan hajaantuessa vaalien johdosta oli asian käsittely suuressa valiokunnassa vielä kesken. Näin ollen asia valtiopäiväjärjestyksen 35 §:n mukaan raukesi.

Erään osittaisuudistuksen aikaansaamista rikoslainsäädäntöön koskevan toivomuksen yhteydessä Eduskunta on 26 päivänä marraskuuta 1965 lausunut, että koko rikoslain uudistamista yhden tai useampia lukuja käsittelevien osittaisten uudistusten tietä olisi kiihdytettävä. Jotta henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten rankaisemista koskeva rikoslainsäädännön osittaisuudistus voisi viivytettä toteutua, Hallitus saattaa täten asian uudelleen Eduskunnan käsiteltäväksi pääasiassa siltä pohjalta, jolle se lakivaliokunnassa tapahtuneen valmistelun jälkeen vuoden 1965 valtiopäivillä jäi.

Laki rikoslain muuttamisesta.

Rikoslaissa puhutaan eri rikosten osalta erittäin lieventävistä tai erittäin raskautta-

vista asianhaaroista siinä mielessä, että rikokseen on tällöin sovellettava joko tavallista lievempää tai tavallista ankarampaa rangaistusasteikkoa. Käytännöllisistä syistä, jotta rikosten nimityksissä voitaisiin lyhyesti ja selvästi normaalitapauksista erottaa sellaiset raskaammanlaatuiset tapaukset, joissa rangaistus on mitattava erityisestä ankarammasta asteikosta, on lakiehdotuksessa sanontaa asianomaisissa kohdin muutettu. Sellaisissa tapauksissa rikosta sanotaan törkeäksi, siis esim. "törkeä kuolemantuottamus" ja "törkeä tappelu". Vastaavanlaista sanontaa on käytetty mm. nykyisen rikoslain 21 luvun 9 §:ssä (törkeä tappelu), 38 luvun 6 a §:ssä (moottoriajoneuvon törkeä luvaton käyttöönottaminen) ja tieliikennelain 6 §:ssä (törkeä varomattomuus liikenteessä). Sanonta on käytännössä osoittautunut tarkoituksenmukaiseksi. Kun on vaikeata löytää objektiivista erokriteeriä toisaalta "lieventävien" ja toisaalta "erittäin lieventävien" asianhaaran välillä, on lakiehdotuksessa samoin kuin monien muiden maiden rikoslaissa luovuttu sanonnasta "erittäin lieventävät asianhaarat" ja käytetty sen sijasta ilmaisua *lieventävissä olosuhteissa*.

Lakiehdotuksen mukaan murharikoksen (21: 2) seuraamuksena ei enää ole kuolemanrangaistus. Valmisteltavana on nimittäin sellainen lainsäädäntö, jonka mukaan kuolemanrangaistus poistettaisiin rauhan aikana sovellettavista rangaistussäännöksistä ja erillisellä lailla säädettäisiin niistä tapauksista, joissa kuolemanrangaistusta voidaan sota-aikana käyttää.

21 luku.

Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista.

Voimassa olevassa rikoslaissa tehdään ero vakain tuumin ja pikaistuksissa tapahtuvan

tahallisen surmaamisen välillä. Ensiksi mainittu on rangaistava rikoslain 21 luvun 1 §:n mukaan murhana, viimeksi mainittu tappona saman luvun 2 §:n nojalla. Sekä tieteisopissa että oikeuskäytännössä on katsottu, että surmaaminen tapahtuu pikaistuksissa silloin, kun surmaamisen toteuttavaan täytäntöönpanotekoon ryhdytään sellaisessa mielentilassa, että tekijä ei ole henkisesti tasapainossa, esim. kun hän toimii kiihkon, vihan, surun tai masennuksen vallassa. Vakain tuumin taas katsotaan surmaamisen tapahtuneen silloin, kun surmaamisen käsittävään täytäntöönpanotekoon on ryhdytty tyynin mielin. Vakain tuumin tehtyä rikosta ei kuitenkaan voida poikkeuksetta pitää kiihtymyksen vallassa tapahtunutta rikosta törkeämpänä. Sen vuoksi on eron tekemisestä sen mielenlaadun nojalla, johon rikoksen täytäntöönpanotoimi perustuu, mikä oli aikaisemmin myös ulko-maisissa rikoslajeissa yleinen, miltei kaikkialla jo luovuttu. Tässä lakiehdotuksessa on murhan ja tapon välinen käsite-ero myös määritelty osaksi toisenlaisten tunnusmerkien mukaan.

1 §. Toisen tahallinen surmaaminen olisi lakiehdotuksen mukaan katsottava tapoksi, jollei teko toteuta jonkin jäljempänä selostettavan muun rikoksen tunnusmerkistöä. Taposta säännönmukaisessa tapauksessa seuraavan rangaistuksen asteikko on lakiehdotuksessa pysytetty entisellään, joten rangaistuksen enimmäismääränä olisi edelleen elinkauti kuritushuonetta. Elinkautisen rangaistuksen käyttäminen olisi kuitenkin rajoitettu sellaisiin tapauksiin, joissa olosuhteet osoittavat rikoksentekijässä suurta raakuutta, häikäilemättömyyttä tai vaarallisuutta (1 mom.).

Edellä sanotun mukaisesti tapoksi katsottava surmaaminen voi tapahtua olosuhteissa, joissa tapettu omalla käyttäytymisellään provosoi väkivaltaa rikoksentekijän taholta, taikka teko voi muuten johtua syistä, jotka herättävät enemmän sääliä kuin suuttumusta. Sen vuoksi on lakiehdotuksessa tappoa koskevan pykälän toisessa momentissa edelleen säilytetty lievempi rangaistusasteikko, jonka mukaan vähimmäisrangaistuksena olisi neljän vuoden kuritushuonerangaistus.

2 §. Murha on Suomen lainsäädännössä aina merkinnyt törkeänlaatuista tahallista surmaamista. Sen vuoksi näyttää olevan paikallaan säilyttää murhan nimitys erittäin törkeille tapauksille tahallista surmaamista,

vaikka se seikka, onko surmaaminen katsottava murhaksi vai tapoksi, on lakiehdotuksen mukaan arvosteltava osaksi toisin kuin aikaisemmin. Murhan tunnusmerkit on lueteltu 2 §:n 1 momentissa.

Voimassa olevan rikoslain mukaan kuuluu murhan tunnusmerkistöön, että rikoksen täytäntöönpano tapahtuu vakain tuumin. Lakiehdotuksen mukaan olisi murhaksi katsottava surmaaminen, joka perustuu vakaaseen harkintaan. Jos rikoksentekijä on ennalta suunnitellut ja valmistellut rikostaan, hänet olisi siis tuomittava murhasta siinäkin tapauksessa, että hän suorittaa itse rikosteon, hengen riistämisen toiselta, kiihtymyksen vallassa (1 kohta).

Sellaiseksi seikaksi, joka tekee surmaamisen erittäin törkeäksi, on ennen muuta katsottava se, että rikos on tehty toisen rikoksen edistämiseksi tai rikoksentekijän iltitulon tai kiinni joutumisen estämiseksi. Tyyppillinen esimerkki tällaisesta tapauksesta on ns. ryöstömurha sekä tapaus, jossa jonkin törkeän rikoksen teosta yllätetty tai paljastettu, pitääkseen henkilöllisyytensä tai syyllisyytensä salassa taikka pakoon päästäkseen, surmaa yllättäjänsä tai paljastajansa. Lakiehdotuksen mukaan olisi tuollainen teko aina katsottava murhaksi (2 kohta).

Erittäin vaarallisena on pidettävä myös himon vallassa toimivaa rikollista. Henkirikoksen tekemiseen kannustavana himona tulee usein kysymykseen sukupuolinen himo.

Vaikkakin tällaisen himon vallassa surmaamiseen syyllistynyt rikoksentekijä on usein harhautuneen vietteliämän vuoksi täyttä ymmärrystä vailla eikä elinkautinen rangaistus siitä syystä rikoslain 3 luvun 4 §:n mukaan voi tulla kysymykseen, himomurha kuuluu niihin henkirikoksiin, jotka voimakkaimmalla järkyttävät oikeustajuntaa ja vakavimmalla aikaansaavat turvattomuuden tunnetta siinä yhteisössä, jonka elämänpiirissä rikos tapahtuu. Sen vuoksi lakiehdotuksessa on säilytetty himomurha murharikoksen kolmantena ilmenismuotona. Siihen on rinnastettava myös taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi, omanvoitonpyynnöstä tapahtuva henkirikos, kuten toisen surmaaminen perinnön saamiseksi tai tarkoituksessa syrjäyttää hänet perinnöstä. Tällaisesta syystä tapahtuva henkirikos olisi aina pidettävä murhana (3 kohta).

Yksityisen kansalaisen taholta tulevaa hyökkäystä virantoimituksessa olevaa poliisi-

miestä vastaan on pidettävä erittäin vakavana rikoksena. Ylläpitääkseen yhteiskunnassa turvallisuutta ja yleistä järjestystä poliisi asettaa oman henkilökohtaisen turvallisuutensa vaaralle alttiiksi. Kokemus osoittaa, että poliisi on tehostetun oikeusturvan tarpeessa. Poliisimieheen kohdistuvat törkeät väkivallanteot, joita toistuvasti sattuu, jopa vilkasliikenteisillä paikoilla ja suuren yleisöjoukon keskellä, olisi saatava loppumaan. Kansalaisten olisi opittava näkemään poliisissa yleisen turvallisuuden takaaja, jota vastaan kenenkään ei sovi nostaa kättänsä. Milloin tätä sääntöä rikotaan niin, että virkaansa toimittavalta poliisilta tahallisesti riistetään henki, on ankara rangaistus rikosentekijälle paikallaan, tekipä hän tekonsa edeltä laaditun suunnitelman mukaisesti tai hetken mielijohteen ja kiihtymyksen vallassa taikka päästäkseen pakoon tai kiinnijoutumista välttääkseen. Virantoimituksessa oleva vanginvartija sekä muu järjestystä ja turvallisuutta valvova virkamies ovat tässä kohden samassa asemassa. Lisätty rikosoikeudellinen suoja on tarpeen henkilöille, jotka viran puolesta asettavat oman turvallisuutensa vaaraan (4 kohta).

Edellä 2 ja 3 kohdissa tarkoitettujen murharikoksen ilmenemismuotojen, ryöstömurhan ja himomurhan kohdalla lakiehdotus poikkeaa lakivaliokunnan ehdotuksesta, jonka mukaan henkirikos olisi aina, jos olosuhteet osoittavat tekijässä suurta raakuutta, häikäilemättömyyttä tai vaarallisuutta, katsottava murhaksi. Pyrkimyksenä on ollut toisaalta aikaansaada täsmällinen, objektiivisten tosiseikkojen avulla todettavissa oleva murhan käsite ja välttää laissa sellaisia sanontoja, jotka tekisivät tapon ja murhan välisen käsite-eron venyväksi ja harkinnanvaraiseksi. Toiselta puolen on pidetty tärkeänä sitä, että 2 ja 3 kohdissa tarkoitetuissa olosuhteissa tapahtuneet henkirikokset leimattaisiin aina *murhiksi*. Tämä näyttää vastaavan yleistä oikeuskäsitystä sekä myös, säännöksen sisältämän perusajatuksen syöpyessä kansalaisten tietoisuuteen, rangaistussäännökselle sen yleisestävän tehtävän kannalta asetettavia vaatimuksia. Mitä näin ollen tapporikoksiksi katsottavista henkirikoksista tuomittavien rangaistusten ankaruuteen tulee, lakivaliokunnan ehdotuksessa tavoiteltujen tarkoituksien saavuttamiseen on lakiehdotuksessa pyritty

siten, että taposta olisi tuomittava elinkautinen rangaistus, jos olosuhteet osoittavat rikoksen tekijässä suurta raakuutta, häikäilemättömyyttä tai vaarallisuutta.

Murharikoksesta olisi säännönmukaisessa tapauksessa rangaistuksena elinkausi kuritushuonetta sekä kansalaisluottamuksen menetyks. Määräaikainen kuritushuonerangaistus ei siis tulisi kysymykseen. Käytännössä voi kuitenkin esiintyä tapauksia, joissa rikoksen vaikuttimena on sääli, epätoivo tai muu sellainen syy, jonka johdosta olosuhteita on pidettävä lieventävinä, mutta surmaaminen kuitenkin tapahtuu tekijän vakaaseen harkintaan perustuvana murharikoksen tunnusmerkistön toteuttavalla tavalla. Esimerkkinä tällaisesta tapauksesta on parantumattomasti sairaalle annettu kuolinapu (euthanasia) tämän kärsimysten lyhentämiseksi. Elinkautisen vapausrangaistuksen tuomitseminen voi sellaisessa tapauksessa olla liian ankaraa. Sen vuoksi on tämän pykälän toiseen momenttiin ehdotettu säännöstä siitä, että harkitusta, 1 momentin 1 kohdan perusteella murhaksi katsottavasta teosta, joka on tehty rikokseen johtaneet syyt huomioon ottaen lieventävissä olosuhteissa, voitaisiin tuomita määräaikainen, vähintään kuuden vuoden kuritushuonerangaistus.

Poliisin tai muun järjestystä valvovan virkamiehen surmaaminen voi poikkeuksellisesti tapahtua olosuhteissa, jotka eivät osoita tekijässä suurempaa paatuneisuutta ja yhteiskunnanvastaisuutta kuin muun henkilön surmaaminen. Näin voi olla asian laita esim. silloin, kun rikosentekijän ja virkamiehen välillä on yksityisasioissa niin vaikeita ristiriitoja, että ne ovat olleet teon motiivina. Silloin siis se seikka, että rikoksen uhri on ollut virantoimituksessa, on ollut onneton yhteensattuma. Jos sellaisessa tapauksessa todetaan lieventäviä seikkoja, jotka tapporikoksen kohdalla antaisivat aiheen 1 §:n 2 momentissa olevan alemman rangaistusasteikon soveltamiseen, olisi elinkautisen rangaistuksen tuomitseminen kohtuutonta. Tästä syystä on 2 §:n 2 momenttiin otettu maininta, jonka mukaan tuollaisessa tapauksessa voitaisiin käyttää määräämää aikaa kuritushuonerangaistusta.

3 §. Tämä pykälä vastaa voimassa olevan rikoslain 21 luvun 3 §:ää muutoin, paitsi että rikoksen yrityskin ehdotetaan

rangaistavaksi. Vastaavanlainen säännös tavataan myös eräissä ulkomaisissa rikoslajeissa.

Rangaistuksen lievennyksen tekee tässä tapauksessa perustelluksi se seikka, että surmaaminen tapahtuu surmatun tahdosta. Teon kohteena olevan henkilön suostumus ei siis riitä perustelemaan lievennystä, ellei hän ole esittänyt nimenomaista pyyntöä surmatuksi tulemisestaan. Milloin muutoin kuin vakaan pyynnön muodossa annettu suostumus surmaamiseen luotettavasti todetaan, se voidaan kuitenkin teon laadusta, vaikuttamista ja muista olosuhteista riippuen katsoa sellaiseksi seikaksi, joka oikeuttaa soveltamaan käsiteltävänä olevan luvun 1 tai 2 §:n lievempää rangaistusasteikkoa.

4 §. Yllytys rikokseen on voimassa olevan rikoslain mukaan yleensä rangaistava vain sillä edellytyksellä, että pääteko on rangaistava, niitä harvoja tapauksia lukuun ottamatta, joissa yllytys rangaistaan itsenäisenä rikoksena. Sama periaate pitää paikkansa avunannon kohdalla. Kun itsemurha ei lain mukaan ole rangaistava teko, yllytys ja avunanto siihen jäävät rankaisematta, jollei laissa ole niitä koskevaa erityistä rangaistussäännöstä. Tässä pykälässä ne ehdotetaan kriminalisoitaviksi.

Yllyttäjän tai auttajajan vaikuttimena voi kuitenkin olla sääli elämäänsä kyllästynyttä kohtaan. Kun puheena oleva teko saattaa siten rikosoikeudellisesti arvosteltuna olla varsin lievä, on vähimmäisrangaistukseksi ehdotettu alin määrä, mikä vankeutta saadaan lain mukaan tuomita.

Käytännössä esiintyy tapauksia, joissa kaksi toisiinsa syvästi kiintynyttä henkilöä on yhdessä päättänyt surmata itsensä. Jos sellaisessa tapauksessa toinen heistä syystä tai toisesta epäonnistuu itsemurhayrityksessään, hänen rankaisemisensa siitä, että hän yllyttäjänä tai avunantajana on myötävaikuttanut ystävänsä itsemurhaan, ei näytä olevan riittävää aihetta, mikäli olosuhteet ovat lieventävät. Silloin voisi tuomioistuin lakiehdotuksen mukaan jättää rangaistuksen tuomitsematta. Toiselta puolen saattaa esiintyä tapauksia, joissa pelkästään itsekäät vaikuttimet, kuten halu päästä perimään itsemurhan tehnyt tai syrjäyttää hänet perinnöstä, ovat määränneet myötävaikuttajan suhtautumisen. Sen vuoksi on katsottu tarpeelliseksi ehdottaa erityisen, an-

karamman rangaistusasteikon säätämistä senlaatuista rikoksia varten.

5 §. Voimassa olevassa laissa on tässä pykälässä tarkoitettua tekoa vastaavasta rikoksesta käytetty nimitystä lapsenmurha (RL 22:1). Kysymyksessä oleva rikos ei kuitenkaan toteuta niitä tunnusmerkkejä, jotka rikoslain 21 luvun 1 §:ssä on asetettu murharikokselle. Kun tarkasteltavana oleva rikos ei lakiehdotuksessa olevin tavoin määriteltynä myöskään toteuta ehdotuksen 21 luvun 2 §:n mukaan murharikokselta vaadittavia tunnusmerkkejä, on käsiteltävänä olevassa pykälässä rikoksesta käytetty nimitystä lapsentappo.

Lapsentapon vähempi rangaistavuus on nykyisen lain mukaan rajoitettu koskemaan sellaista lapsensa surmaamiseen syyllistynyttä naista, joka on tullut avioliiton ulkopuolella tapahtuneesta yhdynnästä raskaaksi. Eräiden maiden rikoslajeissa on avioliitossa raskaaksi tullut nainen asetettu tässä kohdin samaan asemaan kuin avioliiton ulkopuolella siitetyn lapsen äiti. Nykyisissä yhteiskunnallisissa oloissa ei ole enää olemassa yhtä painavia syitä kuin aikaisemmin oleellisen eron tekemiseen aviottoman ja aviolapsen surmaamisen välillä. Aviovaimokin voi esim. miehensä hylkäämänä tai muutoin taloudellisen hädän ahdistamana joutua yhtä suuriin vaikeuksiin kuin aviottoman lapsen äiti. Synnytyksestä johtuva poikkeava mielentila sekä ruumiillinen ja henkinen uupumus on niin ikään samanlainen, olipa lapsi siitetty avioliitossa tai sen ulkopuolella. Tämän vuoksi lapsentapon vähempi rangaistavuus on lakiehdotuksessa ulotettu koskemaan myös aviovaimoa.

Rikoslain 5 luvun 4 §:ssä olevan yleisen säännöksen mukaan synnytyksen aiheuttaman uupumuksen vallassa lapsensa surmanneelle äidille tuleva rangaistuksen lievennys ei koske muuta henkilöä, joka tekijäkumppanina, yllyttäjänä tai auttajana osallistuu äidin rikokseen. Lakiehdotukseen on otettu tästä nimenomainen maininta.

6 ja 7 §. Nykyisen lain mukaan rangaistaan sikiönlähdetyksestä sekä naista itseään, joka surmaa sikiönsä, että muuta henkilöä, joka naisen pyynnöstä tai hänen suostumuksellaan surmaa tämän sikiön. Lakiehdotuksessa on edellisen pykälän kohdalla selostettu periaate, jonka mukaan rangaistuksen lievennys koskee ainoastaan naista itseään, laajen-

nettu koskemaan myös sikiön surmaamista siten, että vain raskaana oleva nainen tuomittaisiin rangaistukseen *sikiönlähdetyksestä* (6 §), kun taas muuta henkilöä, joka surmaa naisen sikiön, rangaistaisiin sikiöntaposta (7 §). Nimenomainen maininta siitä, että 6 §:ssä säädetty lievempi rangaistus koskee vain naista itseään, on tässäkin pykälässä katsottu asianmukaiseksi. Jos muun henkilön suorittama sikiön surmaaminen tapahtuu vastoin naisen tahtoa, teko on tietenkin laadultaan törkeä, samoin kuin tämän laatuinen maksusta tapahtuva rikollinen toiminta (7 §:n 2 mom.).

8 §. Lakivaliokunnan vuoden 1965 valtiopäivillä mietinnössään n:o 43 omaksuman kannan mukaisesti on lakiehdotuksen pahoinpitelyrikkoksia koskeissa rangaistussäännöksissä (8—11 §) pyritty välttämään yksityiskohtaisuutta ja rangaistusasteikkoja väljennetty. Tuomioistuinelaitos ja tuomarikunta ovat maassamme niin korkealla tasolla, että tuomioistuinten tehtäväksi voidaan uskoa rangaistusten mittaaminen väljemmistä rangaistusasteikoista.

Kuoleman aiheuttanutta pahoinpitelyä koskeva rangaistussäännös on voimassa olevan rikoslain 21 luvun 4 §:ssä. Koska toiselle voidaan aiheuttaa ruumiinvamma tai sairaus häntä varsinaisesti pahoinpitelemättäkin, on tässä, samoin kuin ehdotuksen muissa tahallista pahoinpitelyä koskeissa tunnusmerkitöissä, käytetty sanontaa "tahallaan pahoinpitelee tai muulla tavoin vahingoittaa toista." Sanaa "pahoinpitelee" on tässä käytetty suppeassa merkityksessä tarkoittamaan käsiksi käymistä sekä ruumiinvamman aikaansaamista lyömä-, heitto- tai ampuma-asetta käyttämällä tai siihen rinnastettavalla fyysisellä väkivallalla. Jäljempänä tässä esityksessä samoin kuin lakitekstissäkin on sanaa "pahoinpitely" käytetty laajemmassa merkityksessä, niin että se väkivaltaisen pitelemisen lisäksi käsittää myös muulla tavoin aikaansaadun toisen ruumiin taikka ruumiillisen tai henkisen terveyden vahingoittamisen.

Nyt tarkasteltavana olevan rikoksen olemukseen kuuluu tahallinen pahoinpitely, josta ennakolta arvattavana seurauksena ihmellisen kokemuksen mukaan saattaa olla kuolema. Kuolema ei saa olla tahallisena syyksi luettava, koska sellaisessa tapauksessa on kysymyksessä tappo tai murha. Sen sijaan kuoleman pitää lakiehdotuksen mukaan

olla aiheuttajalleen tuottamuksellisena syyksi luettava. Tämä merkitsee, että syntyneen seurauksen ennakolta huomioon ottaminen olisi ollut rikoksentekijälle mahdollista ja että hän on osoittanut ainakin varomattomuutta, välinpitämättömyyttä tai ajattelemattomuutta.

Nykyisen lain mukaan on katsottu, että pahoinpitelijä on tuomittava rangaistukseen kuoleman aiheuttaneesta pahoinpitelystä, mikäli kuolema yleisen kokemuksen mukaan on ennakolta arvattavissa, toisin sanoen, että se on adekvaattisessa syy-yhteydessä tapahtuneeseen tahalliseen pahoinpitelyyn, vaikka syyllisellä rikoksen tekohetkellä vallinneissa olosuhteissa ei olisi ollut aihetta varoa tällaista seurausta. Samalla kannalla ovat aikaisemmin olleet monien muidenkin maiden lainsäädännöt. Useimmissa maissa on rangaistusvastuu nyttemmin rajoitettu niihin seurauksiin, jotka rikoksentekijä olisi voinut ja hänen olisi pitänyt ennakolta ottaa huomioon. Suomen lainsäädäntö ehdotetaan nyt saatettavaksi tässä kohdin nykyisin vallitsevana olevaa oikeuskäsitystä vastaavalle kannalle. Tästä on lakiehdotuksessa nimenomainen säännös (17 §:n 1 mom.).

Käytännössä lienee verrattain harvinaista kuoleman aiheutuminen niin lievää laatua olevasta pahoinpitelystä, että seurausta ei voida lukea pahoinpitelijälle syyksi edes tuottamuksen lievimpänä asteena. Joskus voi esiintyä vaikeuksia sen seikan todistamisessa, mitä rikoksentekijä on tarkoittanut ja mitä hän olisi voinut ennakolta varoa. Näitä vaikeuksia ei kuitenkaan voida katsoa niin suuriksi, että puheena oleva periaatteellinen uudistus pitäisi niiden vuoksi jättää toteuttamatta, varsinkin kun toisaalta kuoleman aiheuttanutta pahoinpitelyä sekä toisaalta törkeätä pahoinpitelyä koskevat rangaistusasteikot peittävät niin suurelta osalta toisensa, että tuomioistuimella aina on mahdollisuus mitata oikeustajuntaa vastaava rangaistus.

Pykälään sisältyy kaksi rangaistusasteikkoa, nimittäin säännönmukaisen asteikon ohessa myös asteikko lieventävissä olosuhteissa tapahtuneita tekoja varten. Ensimmäinen momentti käsittää tapaukset, joissa seuraus ei ole tahallisena syyksi luettava, mutta joissa tekijällä on ollut todennäköistä syytä varoa, että pahoinpitelystä teon tapahtuessa vallinneissa olosuhteissa seuraa kuolema tai

ainakin vaikea ruumiinvamma. Tällöin tekijän syyksi jää ns. törkeä tuottamus. Toisessa momentissa on erikseen mainittu lieventävinä seikkoina törkeä loukkaus tai väkivaltaisuus, jolla surmattu on rikoksenteikijän vihostunut, samoin kuin se, ettei tekijällä ole ollut todennäköistä syytä varoa kuoleman tai vaikean vamman aiheutuvan pahoinpitelystä. Tätä asteikkoa on siis sovellettava, jos olosuhteista voidaan päätellä, ettei tekijä ole ottanut huomioon pahoinpitelyn kohteeksi joutuneen kuoleman tai vaikean vahingoittumisen mahdollisuutta, mutta hän olisi voinut ja hänen olisi pitänyt ottaa tällainen seuraus ennakolta huomioon.

9 ja 10 §. Tarkoituksessa välttää lakiehdotuksessa liiallista, tuomioistuinkäytäntöä ja rikollisuutta vastaan käytävää taistelua ajatellen tarpeetonta yksityiskohtaisuutta on, samalla kun törkeän pahoinpitelyn käsitettä on väljennetty, törkeätä lievempää pahoinpitelyä koskeva säännös jätetty pois lakiehdotuksesta. Milloin pahoinpitely, josta ei aiheudu vaikeata vammaa, on kuitenkin ollut raakaa ja häikäilemätöntä, tuomioistuimille tarjoutuisi mahdollisuus mitata oikeustajuntaa vastaava rangaistus törkeätä pahoinpitelyä koskevasta rangaistusasteikosta. Muussa tapauksessa taas on tavallista pahoinpitelyä koskevan 10 §:n mukainen rangaistusuhka katsottava riittäväksi.

Nykyisen rikoslain 22 luvun 7 §:ssä on säädetty rangaistus henkilölle, joka tahallaan pahoinpitelee raskaana olevaa naista ja siten tuottamuksellisesti aiheuttaa sikiön kuoleman. Tässä tapauksessa rikoksenteikijän välitön rikollinen tarkoitus kohdistuu naiseen, joka myös on fyysisen loukkauksen välitön kohde. Näin ollen olisi rangaistus oikeastaan tuomittava naisen pahoinpitelystä. Se seikka, että myös välillinen seuraus, raskauden keskeytyminen naisen tahtomatta, on tekijälle tuottamuksena syyksi luettavissa, ei saisi muuttaa rikoksen oikeudellista luonnetta toiseksi. Raskauden keskeytyminen aiheuttaa naisessa sairauteen verrattavan tilan, johon saattaa myös liittyä hengenvaara naiselle. Vastoin naisen tahtoa tapahtuva keskenmeno voidaan siten katsoa naiselle aiheutuvaksi vammaksi. Tästä syystä on lakiehdotuksesta jätetty pois rikoslain 22 luvun 7 §:ään sisältyvä erityinen rangaistus-säännös ja törkeän pahoinpitelyn käsitettä on vastaavasti väljennetty.

Tappoa ja kuoleman aiheuttanutta pahoinpitelyä koskeviin rangaistussäännöksiin (1 ja 8 §) sisältyy alempi rangaistusasteikko sellaisia tapauksia varten, joissa rikoksenteikijä on tekoon ärsytetty tai olosuhteet ovat muuten lieventävät. Viimeksi mainitussa säännöksessä on myös erikseen mainittu tapaus, jossa tekijällä ei ole ollut todennäköistä syytä varoa seurauksen syntymistä, ts. että hänen tuottamuksensa on lievä.

Seurausvastuuperiaatteen mukaisesti törkeällä pahoinpitelyllä aiheutetun vaikean ruumiinvamman ei tarvitse olla tekijälleen tahallisenä syyksi luettava. Tekijässä raakuutta, häikäilemättömyyttä tai vaarallisuutta osoittava pahoinpitely voitaisiin katsoa törkeäksi, vaikka vaikeata vammaa ei ole syntynyt, ja vaikeaan vammaan olisi rinnastettava ankarien tuskien aiheuttaminen pahoinpitelyn uhrille. Teon törkeysaste on tietenkin suurempi, jos pahoinpitelyllä on tieteen tahtoen aikaansaatu tekijälleen tahallisenä syyksi luettava vaikea vamma.

Niin kuin edellä on mainittu, vaikeaksi vammaksi olisi lakiehdotuksen mukaan katsottava myös raskauden keskeytyminen, jos se on tapahtunut naisen tahtomatta. Jos nainen itse omatoimisesti tai toista henkilöä apunaan käyttäen surmaa sikiön, on sikiö eikä nainen rikoksen kohteena, eikä törkeätä pahoinpitelyä koskevaa rangaistussäännöstä voida soveltaa. Jos taas rikoksenteikijä naisen tahtomatta tätä pahoinpitelemällä tahallaan surmaa sikiön, kohdistuu rikos sekä naista että sikiötä vastaan ja rangaistus tuomitaan silloin yksin teoin tehdyistä törkeästä pahoinpitelystä ja törkeästä sikiöntaposta. Tuottamuksellisia tekoja vastaan sikiö sen sijaan ei ole erikseen rangaistussäännöksillä suojattu.

Muutoin on vaikean ruumiinvamman määrittelyssä otettu huomioon vakiintunut oikeuskäytäntö. Vaikka voimassa olevan lain mukaan vaikea vamma on puheen, näön tai kuulon kadottaminen, on rikoksen tunnusmerkistön toteuttavaksi katsottu myös pahoinpitely, josta on ollut seurauksena esim. toisen silmän menettäminen. Oikeuskäytäntö on näin ollen omaksunut sen kannan, että ei ainoastaan mainittujen aistien toiminnan täydellinen menettäminen, vaan myös niiden huomattava heikkeneminen on katsottava vaikeaksi ruumiinvammaksi. Onko heikkeneminen niin suuri, että se on katsottava vai-

keaksi vammaksi, jää käytännön ratkaistavaksi. Kysymyksen ratkaisemisessa on tuomioistuimen käytettävä tarvittaessa apunaan lääketieteellistä asiantuntemusta.

Toista henkilöä voidaan pahoinpidellä myös siten, että tämän henkinen terveys siitä vahingoittuu tai heikkenee. Edellä on jo mainittu, että pahoinpitelyn käsitteeseen ei välttämättömästi kuulu toiseen henkilöön koskettaminen, vaan terveyden vahingoittuminen voidaan saada aikaan muullakin tavoin. Erityisesti voidaan pahoinpitelyyn syyllistyä vahingoittamalla toisen terveyttä myrkyn tai muun vaarallisen aineen tahi tarttuvan taudin avulla.

Törkeän pahoinpitelyn kohdalla ei alemman asteikon soveltamisen edellytyksiä enää ehdoteta laissa erikseen mainittaviksi. Nykyisessä laissa oleva erokriteeri, nimittäin se, onko vaikeata vammaa tarkoitettu vai ei, on katsottava kahdestakin syystä epäonnistuneeksi. Ensinnäkin on rikoksentekijän tarkoitus vaikeasti selvitettävissä ja tulos jää usein epävarmaksi. Toiseksi on nykyisen lain törkeätä pahoinpitelyä koskevan alemman asteikon yläraja (6 v. kuritushuonetta) mainitun epävarmuuden vuoksi pitänyt asettaa korkeammaksi kuin kuoleman aiheuttaneen pahoinpitelyn alemman rangaistusasteikon yläraja (4 v. kuritushuonetta). Lakiehdotuksessa on lähdetty siitä, että paitsi rikoksentekijän tarkoitus, olisi muutkin asiaan vaikuttavat seikat otettava huomioon harkittaessa kysymystä alemman asteikon soveltamisesta törkeätä pahoinpitelyä koskevilla jutuissa sekä että pahoinpitely voi olla laadultaan varsin törkeätä, vaikka vaikeaa vammaa ei olekaan tarkoitettu. Näin ollen ehdotetaan kysymys alemman asteikon soveltamisesta jätettäväksi tuomioistuimen harkinnan varaan kussakin yksittäistapauksessa.

Kuritusvallan käyttämistä koskevaa nykyisen rikoslain 21 luvun 12 §:n 2 momentti on jätetty pois lakiehdotuksesta tarpeettomana. Mikäli kasvattaja ei ylitä laillista kuritusvaltaansa, hänen puuttumisensa kasvatettavan ruumiilliseen koskemattomuuteen on oikeudenmukaista eikä hänen menettelynsä rankaiseminen pahoinpitelyrikoksena sen vuoksi voi tulla kysymykseen. Erityisen, kasvatettavan vahingoittamiseen oikeuttavan säännöksen olemassaolo rikoslaissa voi olla omiaan rohkaisemaan kovakouraista kasvatajaa terveyttä vahingoittavien ojennuskeino-

jen käyttämiseen tavalla, jota ei voida pitää hyväksyttävänä.

11 §. Tappelu, johon rikoslajiin laajemmassa mielessä kuuluu myös vähintään kahden henkilön suorittama väkivaltainen hyökkäys sivullisen henkilön tai henkilöiden kimppeen, oli aikaisemmin erityisesti Suomen oloille tunnusomainen rikos. Nykyisin rikos on käynyt harvinaiseksi muiden henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten rinnalla. Rikospoliittiset syyt eivät näin ollen enää vaadi rikoslain tappelua koskevien pykälien muotoilemista entisten käsitelmämääritelmien varaan. Sen vuoksi nämä säännökset on pyritty kirjoittamaan yleisempään ja samalla selvempään muotoon.

Ehdotus rakentuu samalle pohjalle kuin voimassa oleva laki sikäli, että siinä erotetaan toisistaan se tapaus, jolloin voidaan osoittaa, kuka tai ketkä ovat aiheuttaneet kuoleman tai vaikean ruumiinvamman, ja se tapaus, jolloin kuoleman tai sanotunlaisen vamman aiheuttajaa ei saada selville. Ensiksi mainitussa tapauksessa varsinaisia tekijöitä, toisin sanoen kuoleman tai ruumiinvamman aiheuttajia rangaistaan surmaamisesta tai pahoinpitelystä näitä rikoksia koskevien rangaistus-säännösten mukaan. Sen lisäksi heitä olisi lakiehdotuksen mukaan rangaistava tappelusta samoin kuin niitä muita, jotka eivät tappelun aikana ole yksin tai yhdessä toisten kanssa antaneet kuolettavia tai vaikean vamman aiheuttaneita iskuja. Lakiehdotuksessa ei ole enää pidetty tarpeellisena tehdä eroa niiden välillä, jotka ovat käyneet pahoinpideltyyn käsiksi, ja niiden, jotka eivät ole sitä tehneet (1 mom.).

Lakiehdotuksen mukaan rangaistaisiin siis tappelusta kaikkia niitä, jotka ottavat siihen osaa, siis myös henki- tai pahoinpitelyrikokseen syyllistyneitä, joille olisi tuomittava rangaistus soveltaen rikosten yhtymistä koskevia rikoslain 7 luvun säännöksiä. Jos tappelu on ollut niin rajua tai siinä on käytetty niin vaarallisia aseita, että vakavien vammojen syntyminen on ollut ennakoitavissa, on tappelua yleensä pidettävä törkeänälaatuksena. Milloin sellaisen tappelun jälkeen ei voida selvittää, kuka mukana olleista on syyppää surmaamiseen tai törkeään pahoinpitelyyn, olisi kaikille mukana olleille tuomittava törkeästä tappelusta ankarampi rangaistus (2 mom.).

Tappelun osallistuminen on tahallinen

rikos. Näin ollen ei henkilöitä, jotka joutuvat hyökkäyksen kohteiksi ja hätävarjelusoikeutta käyttäen lyövät päälle karkaajia, voitaisi tuomita rangaistukseen puheena olevan pykälän nojalla. Niin ikään jäisi rankaisematta se, joka rikosta estääkseen ja tappelijoita rauhoittaakseen asettuu näiden väliin. Kun tällaisten henkilöiden voidaan katsoa teknillisessä mielessä ottavan tappeluun osaa, on pykälään lisätty selvä, heidän rankaisematta jättämistään koskeva maininta (3 mom.).

12 §. Kuoleman tai vaikean ruumiinvamman tuottamuksesta on säädetty rangaistus nykyisen rikoslain 21 luvun 10 §:ssä, kun taas vaikeata pienemmän vamman tuottamuksesta aiheuttamista koskeva rangaistussäännös on 11 §:n 2 momenttina. Kuoleman tuottamuksesta säädetty enimmäisrangaistus on voimassa olevassa rikoslaissa alempi kuin lieventävissä olosuhteissa tehdystä tahallista taposta säädetty vähimmäisrangaistus. Tuottamuksellinen teko saattaa kuitenkin osoittaa niin suurta piittaamattomuutta toisen hengestä ja terveydestä, että ankara rangaistus siitä on paikallaan. Moottorijoneuvoa juopuneena tahi alkoholin tai muun huumausaineen vaikutuksen alaisena kuljettanut, joka on huolimattomuudellaan tai varomattomuudellaan aiheuttanut toiselle kuoleman, voidaan 29 päivänä maaliskuuta 1957 annetun tieliikennelain (143/57) 8 §:n 3 momentin mukaan tuomita, jos asianhaarat ovat raskauttavat, jopa kahdeksan vuoden kuritushuonerangaistukseen. Kuoleman aiheuttava tuottamuksellinen teko voi muissakin kuin mainitussa laissa rangaistaviksi säädettyissä erityistapauksissa olla törkeä. Sen vuoksi on katsottu tarpeelliseksi ehdottaa kuoleman tuottamuksesta säädetyn rangaistusasteikon ylärajaa nostettavaksi (12 §:n 1 mom.). Rikoslain puheena olevan yleissäännöksen rinnalla jäisi voimaan edellä mainittu tieliikennelain 8 §:n 3 momenttiin sisältyvä rangaistussäännös.

Tahallisia pahoinpitelyrikoksia koskevien rangaistussäännösten kohdalla omaksutun periaatteen mukaisesti ehdotetaan vamman tuottamus kriminalisoitavaksi yhtenä rangaistussäännöksenä (12 §:n 2 mom.). Vamman laatu vaikuttaisi siten, paitsi harkintaperusteena rangaistusta mitattaessa, vain kysymykseen virallisen syyttäjän syyteoikeudesta,

milloin asianomistaja ei ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi (18 §).

13 §. Pykälä on tarkoitettu korvaamaan voimassa olevan rikoslain 21 luvun 6 §:n. Laissa on omaksuttu rajoitettu seurausvastuuperiaate tahallisesta pahoinpitelystä johtuviin vammoihin katsoen. Johdonmukaisuus on vaatinut soveltamaan samaa periaatetta silloinkin, kun seuraus on johtunut sellaisesta rikoksesta, joka ei ole yksinomaan pahoinpitelyrikos, mutta jonka tunnusmerkistöön sisältyy myös pahoinpitely. Sanotunlaisia rikoksia ovat esim. ryöstö ja väkisinmakaaminen. Samoin on asianlaita niissä tapauksissa, joissa rikokseen ei sisälly pahoinpitelyä, mutta rikos on pahoinpitelyn tavoin ilmeiseksi vaaraksi toisen hengelle tai terveydelle.

Puheena olevassa pykälässä tarkoitettusta tahallisesta rikoksesta nykyisessä laissa säädetty vähimmäisrangaistukset, kuusi ja neljä vuotta kuritushuonetta, ovat liian ankarat. Niiden ankaruudesta johtuneet, että tuomioistuimet ovat vältäneet soveltamasta lainkohtaa ja koettaneet päästä kohtuullisempaan rangaistukseen rikosten yhtymistä koskevien säännösten avulla. Pysyttämällä voimassa olevassa laissa säädetty rangaistuksen enimmäismäärät entisellään on sen vuoksi ehdotettu rangaistuksen vähimmäismääräksi, milloin kuolema on ollut seurauksena, kahden vuoden kuritushuonerangaistus ja, milloin vaikea ruumiinvamma on aiheutunut, vähin määrä, minkä kuritushuonetta ja vankeutta rikoslain 2 luvun säännösten mukaan saa tuomita. Kun tahallisesta esirikoksesta, jolla kuolema tai vaikea vamma on aiheutettu, joissakin tapauksissa (esim. RL 34: 2, 3 ja 8) on säädetty korkeampi vähimmäisrangaistus, on nyt käsiteltävänä olevaan pykälään lisätty momentti, jonka mukaan tästä rikoksesta rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon, mitä sen rikoksen kohdalla, jolla kuolema tai vaikea ruumiinvamma on aiheutettu, on säädetty rangaistuksen vähimmäismäärästä. Käytännössä on esiintynyt epävarmuutta, olisiko puheena olevasta rikoksesta tuomittava myös kansalaisluottamuksen menettäminen, jos se on laissa säädetty esirikoksen seuraamukseksi. Sen vuoksi on käsiteltävänä olevan pykälän kolmanteen momenttiin sisällytetty myös tästä nimenomaisen maininta.

Ne esirikokset, joilla kuolema tai vaikea vamma voidaan puheena olevan tunnusmerkistön mukaisesti aiheuttaa, on ehdotuksessa yksilöity samaan tapaan kuin voimassa olevassa laissa. Olennaista esirikokselle on, että sen tunnusmerkistöön kuuluu pahoinpitely taikka esirikos on sellaisenaan muutoin ilmeiseksi vaaraksi toisen hengelle tai terveydelle. Seurauksen, kuoleman tai vaikean ruumiinvamman, pitää olla rikoksentekijän ennakolta varottavissa. Jos rikoksesta on seurannut kuolema, se ei saa olla tekijälle tahallisen syyksi luettava, koska silloin olisi kysymyksessä murha tai tappo. Milloin rikoksesta aiheutuu vaikea vamma, voi sen sijaan vamma olla hänelle joko tahallisenä tai tuotamuksellisenä syyksi luettava. Pykälässä esimerkkeinä lueteltujen rikosten lisäksi voi esirikoksena siten olla mm. virkamiehen väkivaltainen vastustaminen (RL 16: 1) ja vankeiden salakapina (RL 16: 12).

On huomattava, että esirikoksena nyt kysymyksessä olevassa rikoksessa ei voi olla pelkkä pahoinpitely, koska tapaukset, joissa kuolema tai vaikea ruumiinvamma on viimeksi mainitun rikoksen seurauksena, on laissa erikseen varsinaista pahoinpitelyä ja tappelua koskevilla rangaistussäännöksillä järjestetty. Lisäksi mainitaan tässä lainkohdassa sekä sen voimassa olevan lain mukaisesti että nyt ehdotetussa muodossa esirikoksina mm. murhapoltto ja heitteillepano. Kun esirikoksen pitää näissä tapauksissa olla ilmeiseksi vaaraksi toisen hengelle tai terveydelle, ei rikoslain 34 luvun 4 §:ssä kriminalisoitu, vain toisen omaisuudelle vaaraksi oleva murhapoltto eikä ehdotetun 21 luvun 14 §:n 2 momentissa tarkoitettu, vähäisen vaaran aiheuttava toisen avuttomaan tilaan jättäminen voi tulla esirikoksena kysymykseen.

Kuoleman tai vaikean ruumiinvamman aiheuttaneen rikoksen ei tarvitse olla täytetty, jotta kysymyksessä olevaa säännöstä voitaisiin soveltaa. Jos esirikos jo yritysteella ollessaan on saanut aikaan mainitunlaisen seurauksen, on pykälää sovellettava.

14 §. Nykyisessä rikoslain 25 luvun 3 §:ssä rangaistaviksi säädettyt teot eivät ainakaan ensisijaisesti kohdistu toisen vapautta vastaan, jollaisista teoista 25 luvussa on kysymys, vaan kuuluvat ne 21 luvussa tarkoitettuihin rikoksiin, joilla toisen ihmisen henki ja terveys saatetaan vaaraan. Sen vuoksi rikoslain puheena oleva, heitteillepa-

noa koskeva säännös ehdotetaan sijoitettavaksi 21 lukuun. Tämä säännös koskisi luonnollisesti myös nykyisin 22 luvun 8 §:ssä rangaistavaksi säädettyä avuttoman lapsen heitteillepanoa. Milloin lapsi on heitteillepanon johdosta kuollut, olisi ehdotettua 21 luvun 13 §:ää sovellettava.

15 §. Rikoslakiin sisältyy useita säännöksiä, joissa on säädetty rangaistus pelkän vaaran aiheuttamisesta toisen hengelle tai terveydelle. Sellaisia ovat mm. 34 luvun 1 §:n 1 momentti ja 5 §:n 3 momentti sekä 9 §. Näissä lainkohdissa tarkoitetuissa tapauksissa aiheutetaan vaara omaisuuden tuleen sytyttämisellä, räjähdysainetta käyttämällä tai rautatien laitteiden vahingoittamisella. Rikoslain 25 luvun 3 §:n sääntelemissä tapauksissa sen sijaan vaara toisen hengelle tai terveydelle aiheutetaan siten, että tekijä saattaa hänet avuttomaan tilaan tai velvollisuutensa vastaisesti jättää hänet sellaiseen tilaan.

Mainituissa lainkohdissa on nimenomaan määritelty se tapa, jolla vaara toisen hengelle tai terveydelle aiheutetaan. Ne eivät sen vuoksi ole sovellettavissa tapauksiin, joissa vaaran aiheuttanut menettely tai toiminta on muunlainen kuin noissa lainkohdissa edellytetty. Piittaamattomuus ja välinpitämättömyys toisen henkilön turvallisuudesta on tuskin katsottava vähemmän yhteiskunnan vastaista mieltä osoittavaksi ja sen vaarallisuus yhteiskunnan kannalta vähäisemmäksi silloin, kun tekijä vaaran aiheuttamiseksi käyttää muita kuin voimassa olevassa laissa huomioon otettuja menettelytapoja. Tämän vuoksi on tarpeen säätää rangaistavaksi toisen hengen tai terveyden vaarantaminen siihen menettelytapaan katsomatta, jolla vaara on aiheutettu. Tällainen säännös, jota ei sisälly nykyiseen rikoslakiin, on ehdotettu otettavaksi tähän pykälään. Vastaavanlainen säännös sisältyy myös Ruotsin uuteen rikoskaareen (BrB 3: 9).

Käytännöllisessä elämässä esiintyy pakostakin toimintoja, joihin liittyy vaaran mahdollisuus. Sen vuoksi näyttää tarpeelliselta rajoittaa subjektiivisessa suhteessa rangaistavuus tapauksiin, joissa törkeä tuottamus jää aiheuttajan syyksi. Ilmeistä on myös, että rangaistavuudelle objektiivisessa suhteessa on edellytykseksi asetettava, että hengelle tai terveydelle aiheutettu vaara on ollut vakavaa

laatua. Sen ilmaisemiseksi on pykälään otettu sanat "saa aikaan vakavan vaaran".

Useiden rikoslain 34 ja 44 luvun säännösten mukaan rangaistaan tuottamuksellisia, luonteeltaan vaarallisiksi katsottavia tekoja ja laiminlyöntejä, joissa konkreettisen vaaran aiheutuminen toisen hengelle tai terveydelle ei ole teon tai laiminlyönnin rangaistavuuden edellytys. Esimerkkeinä sellaisista säännöksistä mainittakoon 34 luvun 8 §:n 3 momentti, 10 §:n 3 momentti, 13 §:n 3 momentti ja 14 §:n 3 momentti sekä 44 luvun 1, 5, 7 ja 17 §. Näissä tapauksissa on rangaistusasteikko tuntuvasti lievempi kuin ehdotetussa 21 luvun 15 §:ssä. Jos vastaavanlaisissa tapauksissa on törkeällä huolimattomuudella aiheutettu toisen hengelle tai terveydelle vakava vaara, olisi, rikosten ideaalikonkurrensista voimassa olevia säännöksiä soveltaen, rangaistus määrättävä viimeksi mainitun pykälän nojalla, jossa enimmäisrangaistus on korkeampi. Jos sen sijaan muualla laissa on kysymyksessä olevaan tekoon sovellettava ankarampi rangaistusasteikko, jää ehdotetun 21 luvun 15 §:n soveltaminen tarpeettomaksi. Tämän vuoksi pykälässä on maininta siitä, että sitä on sovellettava vain, mikäli teosta ei ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

16 §. Rikoslain 44 luvun 2 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntirikos, jota oikeustieteellisessä kirjallisuudessa on nimitetty todellisessa hengenvaarassa olevan henkilön auttamatta jättämiseksi, saattaa esiintyä muodossa, joka osoittaa tekijässä niin suurta yhteiskunnanvastaisuutta, että hänen tuomitsemisensa voimassa olevan lain mukaisesti vain sakko-rangaistukseen ei voi tyydyttää oikeustajuntaa. Tällaisia törkeämpiä tapauksia silmällä pitäen on katsottu tarpeelliseksi muuttaa käsiteltävänä olevaa rangaistussäännöstä niin, että puheena olevasta rikoksesta saattaa seurata myös vankeutta enintään kuusi kuukautta. Kun tämä rikostunnusmerkistö liittyy läheisesti 15 §:ssä olevaan ja muihinkin tässä luvussa oleviin tunnusmerkistöihin ja rikoksen voidaan katsoa kohdistuvan auttamatta jätetyn henkeen, puheena oleva rangaistussäännös ehdotetaan otettavaksi 21 lukuun. Samalla ehdotetaan 44 luvun 2 § kumottavaksi.

17 §. Aikaisemmin on jo mainittu, että na. seurausvastuurikoksissa ehdotetaan rangaistusvastuun rajoitettavaksi sellaiseen seu-

raukseen, joka on ollut rikoksentekijän ennalta varottavissa. On selvää, että tämä rajoitus ei vaikuta vahingonkorvausvelvollisuuteen, jonka laajuus määräytyy rikoslain 9 luvussa olevien säännösten mukaan.

Rikoslain 21 luvun 13 §:n 1 momentissa on nykyisin säädetty, että milloin kuolemaan johtaneessa taikka vaikean tai vaikeata pienemmän vamman aiheuttaneessa taikka lievässä pahoinpitelyssä tahi tappelussa pahoinpitelijä tai tappeluun osaa ottanut on käyttänyt ampuma- tai teräasetta taikka hengenvaarallista astaloa, sanottua seikkaa on teosta rangaistusta määrättäessä pidettävä erittäin raskauttavana asianhaarana. Syynä siihen, että tällainen rangaistuksen nostamisperuste on otettu lakiin, on ollut se, että mainitunlaisen aseiden käyttäminen ilmentää tekijässä rikollisen mielenlaadun erityistä voimakkuutta ja tekee teon vaaralliseksi. Tällainen säännös on katsottu edelleenkin tarpeelliseksi, mutta on se saatettu nykyaikaista kielenkäyttöä vastaavaan asuun. Säännöksessä on luovuttu suomenkielessä perin harvinaisesta sanasta "astalo" ja korvattu se sanalla "väline". Sanonnalla "hengenvaarallinen väline" tarkoitetaan siten jokaista esinettä, joka soveltuu surmaamisen välikappaleeksi, tapahtuipa surmaaminen väkivaltaisesti esim. lyömä- tai ampuma-asetta käyttäen taikka muulla tavoin, välineenä esim. räjähdysaine tai myrkky. Ehdotetusta säännöksestä ilmenee myös ajatus, että käytetyn asekin on oltava hengenvaarallinen.

18 §. Tämä pykälä vastaa muutoin nykyistä rikoslain 21 luvun 14 §:ää, paitsi että viralliselle syyttäjälle on ehdotettu annettavaksi oikeus nostaa syyte pahoinpitelystä, joka kohdistuu viittätoista vuotta nuorempaan lapseen taikka jossa on käytetty asetta tahi muuta hengenvaarallista välinettä.

Henkeen ja ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvista tuottamuksellisista rikoksista on voimassa olevan lain mukaan vain kuolemantuottamus virallisen syytteen alainen. Kun vaikea vamma, niin kuin aikaisemmin on sanottu, aiheuttaa loukatun yhteiskunnallisen tehtävän täyttämiskyvyn huomattavan heikkenemisen, on katsottu olevan syytä asettaa sellaisen vamman tuottamus virallisen syytteen alaiseksi.

Rikoslain 21 luvun 7 §:ssä säädetään rangaistus sille, joka ilman surmaamisen aiko-

musta, toista vahingoittaakseen saattaa häneen myrkyä tai muuta vaarallista ainetta. Säännöksen tarpeellisuutta harkittaessa on päädytty siihen tulokseen, että pahoinpitelyä koskevat säännökset tarjoavat riittävät keinot mainitun rikoksen rankaisemiseen, joten myrkyttämistä koskeva säännös on jätetty ehdotuksesta pois. Tämä seikka aiheuttaa sen muutoksen, että henkilö, joka vahingoittaakseen toisen terveyttä on saattanut tämän elimistöön myrkyä, voisi rikoslain 4 luvun 2 §:n mukaan päästä rangaistuksesta niin sanotulla tehokkaalla katumisella eli estämällä omasta tahdostaan myrkyä vahingoittavan vaikutuksen syntymisen. Häntä ei siis tuomittaisi rangaistukseen pahoinpitelyn yrityksestä. Nykyisen lain mukaan tehokas katuminen ei ole ollut mahdollista rikoksen tultua täytetyksi myrkyä saattamisella toisen elimistöön. Huomattakoon, että rikoslain 34 luvun 15 §:ään jäisi edelleen yleisvaarallista vedenottoa paikan tai ravintolayms. aineen myrkyttämistä koskeva säännös.

Rikoslain 20 luvun 13 §, joka koskee kuppataudin tartuttamista toiseen avioliiton ulkopuolella tapahtuvassa yhdynnässä, on ehdotettu kumottavaksi. Pahoinpitelyrikosten (ehdotuksen 21: 8, 9 ja 10) tunnusmerkistöihin on lisätty maininta siitä, että ruumiinvamma voidaan saada aikaan muullakin tavoin kuin väkivaltaisella pitelemisellä, ja ehdotetun 21 luvun 9 §:n 4 momentin mukaan voidaan myös tauti tai siihen rinnastettava ruumiin taikka ruumiillisen tai henkisen terveyden vahingoittuminen ottaa huomioon. Näin ollen on selvää, että kuppataudin ja muunkin sukupuolitaudin tahallinen tartuttaminen on ehdotuksen mukaan pahoinpitelyrikoksena rangaistava teko. Jos tarttuvalla asteella olevaa sukupuolitautia sairastava henkilö tuottamuksellisesti tartuttaa taudin toiseen, olisi teko ehdotuksen puheena olevan luvun 12 §:n mukaan vamman tuottamuksena rangaistava. Näin ollen ei lakiehdotus rikoslain 20 luvun 13 §:n kumoamisesta huolimatta merkitsisi tuohon lainkohtaan perustuvan kriminalisoinnin poistamista, vaan kriminalisointi päin vastoin laajenisi käsittämään muunkin sukupuolitaudin kuin kuppataudin tartuttamisen, ja myös henkilö, joka tartuttaa aviopuolisoonsa sellaisen taudin, olisi tuomittava rangaistukseen pahoinpitelyrikoksesta tai vamman tuottamuksesta.

Edellä selostetusta käy ilmi, että ehdotuk-

sen 21 luvun pahoinpitelyrikoksia koskevien säännösten mukaan rangaistaisiin muidenkin vaarallisten tautien kuin sukupuolitautilien tahallinen ja tuottamuksellinen toiseen tartuttaminen. Pahoinpitelyrikoksia koskevien säännösten soveltamisen näissä tapauksissa olisi tietenkin tapahduttava varovaisuutta noudattaen siten, ettei sairasta henkilöä, joka olosuhteiden pakosta on ollut kosketuksessa muiden ihmisten kanssa, tuomita rangaistukseen pelkästään siitä syystä, että tauti on tarttunut. Tahallisesta pahoinpitelyrikoksesta rankaiseminen edellyttäisi, että tartunta on sairaalle tahallisena syyksi luettava, ja vamman tuottamukseen syyllistyisi vastaavasti ainoastaan se, joka selvästi velvollisuutensa vastaisesti menetellen aiheuttaa taudin tarttumisen.

Kulkutaudin tartuttamisesta tahallisesti tai rikkomalla sellaisten tautien leviämisen estämiseksi annettuja määräyksiä on säädetty rangaistus rikoslain 34 luvun 16 §:ssä.

22 luku.

Lapsenmurhasta.

Useita nykyiseen rikoslain 22 lukuun sisältyviä säännöksiä on ehdotuksessa sijoitettu 21 lukuun, niin kuin edellä on mainittu.

Rikoslain 22 luvun 2 §:ssä säädetään, että luvattomasta sekaannuksesta raskaaksi tullut nainen, joka huolimattomuudellaan tai varomattomuudellaan tuottaa kuoleman sikiölleen, oikeastaan lapselleen, on tuomitava rangaistukseen kuolemantuottamuksesta. Laissa oleva säännös, jonka mukaan naisen huolimattomuus tai varomattomuus voi ilmetä jo ennen lapsen syntymistä sillä tavalla, että nainen "synnyttämisen ajaksi on etsinyt yksinäisyyttä" ja siten saattanut itsensä avuttomaan tilaan, on ainoa seikka, mikä voi puolustaa säännöksen pysyttämistä laissa. Järkevän tulkinnan avulla voitaneen sanotunlainen ennen synnytystä tapahtuva huolimattomuus tai varomattomuus rangaista tuottamuksellisena rikoksena ilman nimenomaista säännöstäkin. Sen vuoksi ei puheena olevaa tunnusmerkistöä ole otettu ehdotukseen.

Rikoslain 22 luvun 3 §:ssä tarkoitettu rikos, kuoleman tuottaminen luvattomasta sekaannuksesta siitetylle lapselle makaaajan taikka lapsen äidin vanhempain tai äidin isännän tai emännän puolelta, on nykyisin perin harvinainen. Säännös on pe-

räisin isäntävaltaiselta ajalta, jolloin lapset ja palkolliset olivat riippuvaisuussuhteissa perheen päämieheen toisella tavalla kuin nykyisin. Avioliiton ulkopuolella raskaaksi tullut nainen joutunee enää vain harvoin senkaltaiseen hädänalaiseen asemaan, jota tässä lainkohdassa tarkoitetaan. Mikäli on kysymys makaajan asettamisesta rikosoikeudelliseen vastuuseen, on otettava huomioon hänen voivan olla tietämätön siitä, että juuri hän on raskauden aiheuttaja. Sen vuoksi on tämä rikostunnusmerkistö jätetty lakiehdotuksesta pois.

Edellä lakiehdotuksen 21 luvun 14 §:n perustelujen kohdalla on esitetty syyt, joiden johdosta rikoslain 22 luvun 8 §:ssä nykyisin olevia säännöksiä ei ole otettu lakiehdotukseen.

Rikoslain 22 luvun 9 §:ssä oleva säännös avioliiton ulkopuolella raskaaksi tullutta naista koskevien rangaistussäännösten soveltamisesta eräissä tapauksissa on tehtyjen muutosehdotusten johdosta käynyt tarpeettomaksi.

Koska kaikki rikoslain nykyisessä 22 luvussa olevat säännökset on ehdotettu joko siirrettäviksi 21 lukuun tai tarpeettomiksi katsottuina jätetty lakiehdotukseen ottamatta, tulisi koko 22 luku kumottavaksi.

23 luku.

Kaksintaistelusta.

Maassamme ei rikoslain voimassaoloaikana ole tiettävästi esiintynyt kaksintaisteluja, joten tämän luvun säännökset ovat jääneet käytännössä soveltamatta. Sen vuoksi on pidetty tarpeettomana erityisen kaksintaistelua koskevan säännösten ottamista lakiin. Jos maassamme vastaisuudessa toimeenpannaan jokin kuoleman aiheuttava kaksintaistelu, olisi surmaaja rangaistava lakiehdotuksen mukaan yleensä murhasta, ja kaksintaisteluun johtaneiden syiden sekä muiden olosuhteiden perusteella olisi yksittäistapauksessa ratkaistava, onko edellytyksiä soveltaa ehdotetun 21 luvun 2 §:n 2 momentissa olevaa lievempää rangaistusasteikkoa.

Milloin kaksintaistelusta ei ole ollut seurauksena kuolema, mutta olosuhteista käy selville, että taistelujain tai toisen heistä tarkoituksena on ollut surmata vastustajansa, olisi tekijä lakiehdotuksen mukaan tuomit-

tava rangaistukseen murhan yrityksestä. Sekundantit ja muut henkilöt, jotka ovat avustaneet kaksintaistelun toimeenpanemisessa, voitaisiin niin ikään tuomita rangaistukseen avunannosta surmaamiseen rikoslain avunantoa koskevien säännösten nojalla, mikäli heidän toimintansa ei ole rajoittunut humanitääriin vahingoittuneen auttamiseen.

Jos kaksintaistelun osanottajien tarkoituksena sen sijaan ei ole ollut surmata vastustajansa, on kysymyksessä pahoinpitelyrikos. Kun lakiehdotukseen ei ole sisällytetty erityistä säännöstä pahoinpitelystä kaksintaistelussa, olisi rikokseen, ottaen huomioon sillä aiheutetun seurauksen laatu ja olosuhteet sen tapahtuessa, sovellettava ehdotettuja rikoslain 21 luvun 8, 9 tai 10 §:n säännöksiä.

Selostetuista syistä ehdotetaan rikoslain 23 luku kumottavaksi.

25 luku.

Vapauteen kohdistuvista rikoksista.

12 §. Pakottamisrikoksen rangaistusasteikon tarkistaminen on katsottu tässä yhteydessä asianmukaiseksi. Samalla ehdotetaan pykälän kieliasuun eräitä muutoksia.

13 §. Tämän pykälän mukaan rangaistaan nykyisin henkilöä, joka uhkaa tehdä rikoksen toista vastaan, asianhaarain ollessa sellaiset, että ne tekevät uhkauksen täyttämisen todennäköiseksi. Rikoslaisissa on useita muitakin rangaistussäännöksiä, joiden mukaan toisen uhkaaminen on säädetty rangaistavaksi. Niinpä voidaan ryöstönä tai kiristämisenä (RL 31:1—4) rangaistava anastamisrikos toteuttaa siten, että rikoksen uhrin puolustautuminen estetään häntä uhkaamalla. Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen (RL 16:1) voi niin ikään tapahtua uhkausta käyttäen. Erityisesti on rikoslain 25 luvussa kriminalisoiduille, toisen vapauteen kohdistuville rikoksille ominaista se, että rikoksen tekemisessä usein käytetään uhkusta (RL 25:1, 4, 6, 7 ja 12). Rikoslain 25 luvun 13 §:n soveltaminen edellyttää, että se paha, jolla pelottelemalla uhkaaja koettaa vaikuttaa uhriinsa, on sinänsä rikos sekä että uhkaus ei samalla toteuta ryöstön, kiristämisen, virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen, väkisinmakaamisen tai muun sellaisen erityisen rikoksen tunnusmerkistöä.

Pakottamisrikoksesta (RL 25:12) poikkeaa rikoksella uhkaaminen siten, että jos uhattu rikosentekijän pelottamana suostuu tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin, on teko katsottava pakottamiseksi, mutta jos hän ei taivu uhkaajan vaatimukseen, on tekijää rangaistava rikoslain 25 luvun 13 §:n nojalla, työsopimuslain 35 §:ssä tarkoitettua poikkeusta pausta lukuun ottamatta. Sitä paitsi voidaan rikoksella uhkaamiseen syyllistyä esittämättä uhatullee mitään vaatimusta, ja pakottamisrikos voidaan tehdä muullakin tavoin kuin rikoksella uhaten.

Nykyisen rikoslain 21 luvun 13 §:n 2 momentin mukaan katsotaan rikoksella uhkaaminen, joka tapahtuu uhkaajan ollessa kiihtyneessä mielentilassa, "vihapäässään", tähtäämällä toista aseella tai muulla hengenvaarallisella välineellä, toisen henkeen tai ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvaksi rikokseksi. Tämä johtuu ehkä siitä, että teon ei ole katsottu pääasiallisesti kohdistuvan uhatun psyykeen, vaan ensi sijassa saattavan uhatun ruumiillisen koskemattomuuden vaaraan. Käytännöllistä tarvetta säilyttää aseiden nostaminen toista vastaan eri rikoksena ei näytä olevan. Selostetuista syistä ehdotetaan, samalla kun aseiden nostamista koskeva, nykyisin rikoslain 21 luvun 13 §:n 2 momentissa oleva rangaistussäännös on jätetty pois lakiehdotuksesta, 25 luvun 13 §:ään sisällytettäväksi maininta aseiden nostamisesta toista vastaan yhtenä tässä lainkohdassa tarkoitetun rikoksen tekemuotona. Tällaisetta maininnattakin olisi aseiden nostaminen toista vastaan katsottava puheena olevan lainkohdan mukaan rangaistavaksi teoksi. Kun laissa kuitenkin on vanhastaan ollut eri säännös aseiden nostamisesta, on pykälän täydentäminen ehdotetulla tavalla selvyden vuoksi paikallaan. Ruotsin uudessa rikoslaissa on aseella uhkaaminen sisällytetty rikoksella uhkaamista tarkoittavaan rangaistussäännökseen, joka on sijoitettu rauhaa ja vapautta loukkaavia rikoksia koskevaan neljanteen lukuun (BrB 4:5).

Rikoslain 25 luvun 13 §:n nykyisen sanamuodon mukaan voi se rikos, jolla uhaetaan, olla mikä rangaistava teko tahansa. Mainitulla rangaistussäännöksellä pyritään suojelemaan kansalaisia sellaisilta uhkauksilta, jotka ovat omiaan synnyttämään pelkoa ja voivat antaa aiheen jokapäiväisiä

toimia häiritsevään varuillaanoloon tai erityisiin varokeinoihin. Tällaista pelkoa ja varokeinoja aiheuttavat ennen kaikkea uhkaukset, jotka saattavat uhatun odottamaan joko häneen itseensä tai toiseen, hänelle ehkä läheiseen henkilöön kohdistuvan henkirikoksen tai törkeän pahoinpitelyrikoksen tapahtumista. Pelkoa herättävä voi myös olla esim. siveellisyysrikoksen tai laittoman vapaudenriiston tekemistä koskeva uhkaus, joka saattaa uhatun tuntemaan epävarmuutta ruumiillisesta koskemattomuudestaan tai henkilökohtaisesta vapaudestaan. Nämä oikeushyvät on katsottava henkilökohtaisen turvallisuuden käsitteeseen sisältyviksi. Lisäksi voidaan toisen mielenrauhaa järkyttää uhkaamalla riistää häneltä hänen omaisuutensa. Sen sijaan muunlaisen rikoksen tekemistä koskevalla uhkauksella voitaneen tuskin katsoa olevan niin pelottavaa vaikutusta, että rangaistuksen tuomitsemiseen pelkästään uhkauksen esittämisestä olisi riittävää aihetta. Sen vuoksi ehdotetaan puheena olevan pykälän sanamuotoa siten muutettavaksi, että rangaistussäännös koskisi vain tapauksia, joissa toista uhataan henkeen, terveyteen tai muuhun henkilökohtaiseen turvallisuuteen taikka omaisuuteen kohdistuvan rikoksen tekemisellä.

Eri ihmisten alttius uhkauksille voi olla varsin erilainen. Se, minkä yksi käsittää leikkipuheeksi, voi saattaa toisen kauhun valtaan. Rikoksella uhkaamisena rangaistava teko olisi kuitenkin arvosteltava sen henkilön kannalta, johon uhkaus on kohdistunut. Kun lain nykyisestä sanamuodosta voidaan tehdä sellainen johtopäätös, että uhkauksen vakavuutta arvioitaessa olisi käytettävä jonkinlaista yleistä mittapuuta, ehdotetaan pykälän sanamuotoa tässä kohdin selvennettäväksi.

Rikoksella uhkaamisesta voidaan nykyisen lain mukaan tuomita enintään 50 päiväsakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Kun tällainen rikos voi olla laadultaan törkeä ja saattaa uhatun suunnitellaan pelosta, on rangaistusasteikon ylärajan korottaminen katsottu tarpeelliseksi. Myös muiden pohjoismaiden rikoslaeissa on vastaavan rikoksen enimmäisrangaistus kaksi vuotta vankeutta. Sakkorangaistuksen käytön rajoittaminen määriltään pieniin sakkoihin, niin kuin nykyisessä laissa, ei näytä asianmukaiselta.

Ruotsin uudessa rikoskaaressa on puheena olevasta rikoksesta käytetty nimitystä "olaga hot". Kun tuota nimitystä on pidettävä onnistuneena, on lakiehdotuksessa käytetty sitä vastaavaa suomenkielistä nimitystä "laiton uhkaus".

Rangaistusuhan korottamisesta edellä mainituin tavoin seuraisi, että laittomasta uhkauksesta voitaisiin tuomita ankarampi rangaistus kuin rikoslain 25 luvun 12 §:n mukaan pakottamisesta. Se ei ole asianmukaista, koska pakottamista on pidettävä ainakin yhtä raskaana rikoksena kuin uhkausta. Nykyisen lain säätämä rangaistusuhka pakottamisrikoksesta näyttää olevan liian lievä. Sen vuoksi ehdotetaan tässä yhteydessä puheena olevan luvun 12 §:ssä olevaa rangaistusasteikkoa tarkistettavaksi, niin kuin edellä on mainittu.

14 §. Rikoslain 25 luvun 14 §:n 2 momentin mukaan on rikoksella uhkaaminen asianomistajarikos, ts. virallinen syyttäjä ei saa tehdä siitä syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi. Aseen nostaminen toista vastaan on rikoslain 21 luvun 14 §:n 1 momentissa olevan säännöksen mukaan myös asianomistajarikos. Jos rikos kuitenkin on tehty yleisellä tiellä, kadulla, torilla tai muussa julkisessa paikassa taikka julkisessa toimituksessa tai kokouksessa taikka viranomaisen edessä taikka jos rikoksen on tehnyt virkamies virkaansa toimittaessaan tahi se, jota pidetään rangaistus- tai työlaitoksessa taikka muussa sen kaltaisessa laitoksessa, on rikos virallisen syytteen alainen. Ruotsin uuden rikoskaaren ja Tanskan rikoslain mukaan on laiton uhkaus pantavissa syytteeseen ilman asianomistajan tekemää ilmoittoa. Norjassa taas on pääsääntönä, että rikos on asianomistajarikos, mutta milloin yleinen etu vaatii, voi virallinen syyttäjä nostaa siitä syytteen ilman asianomistajan ilmoittoa.

Laittoman uhkauksen määrääminen virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi perustuu siihen näkökohtaan, että uhattu usein on sellaisessa asemassa, ettei hän uskalla tehdä ilmoittoa rikoksesta. Toisaalta vaatii uhatun etu usein, ettei rikoksesta nosteta syytettä. Suomen osalta ei näytä olevan aihetta poiketa siitä vanhastaan voimassa olevasta säännöstä, että rikoksella uhkaaminen on asianomistajarikos. Mikäli uhkaaminen kuitenkin tapahtuu sellaisessa paikassa tai sellaisissa

olosuhteissa kuin rikoslain 21 luvun 14 §:n 1 momentissa (lakiehdotuksessa 21: 18) mainitaan, vaatii yleisen järjestyksen ylläpitäminen, että rikoksesta voidaan nostaa syyte, vaikka asianomistaja ei ilmoitakaan sitä syytteeseen pantavaksi. Sen vuoksi ehdotetaan 25 luvun 14 §:n 2 momenttia vastaavasti muutettavaksi.

34 luku.

Yleistä vaaraa aiheuttavista rikoksista.

17 §. Kun tämä pykälä nykyisessä muodossaan viittaa 21 luvun 6 §:ään, jota ehdotuksessa vastaa sanotun luvun 13 §, ehdotetaan viittaukseen vastaava muutos.

Laki sotaväen rikoslain muuttamisesta.

Henkeen ja ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvien rikosten rankaisemista koskevan lainsäädännön uudistamisen johdosta olisi tehtävä muutoksia myös sotaväen rikoslakiin. Kun rikoslain 21 luvun 1 ja 2 §:n mukaista murhan ja tapon välistä käsiterajaa ehdotetaan tarkistettavaksi, olisi vastaava muutos tehtävä sotaväen rikoslain 103 §:ään, joka koskee esimiehen tai esimiehen vertaisen surmaamista. Sen vuoksi ehdotetaan mainittuun pykälän sanamuotoa siten muutettavaksi, että murhan ja tapon käsiteraja olisi siinä sama kuin rikoslain 21 luvussa. Kun sotaväen rikoslaissa on kuolemanrangaistus säädetty seuraamukseksi monista eri rikoksista ja tuon lain säännökset on suurelta osalta laadittu sota-aikaa mielessä pitäen, lakiehdotuksessa mainitaan 103 §:ssä tarkoitettujen henkirikosten seuraamuksena kuolemanrangaistus, vaikka sitä ei rauhan aikana voida tuomita eikä panna täytäntöön.

Sotaväen rikoslain 109 §:ssä on säädetty erityinen rangaistus sotilaiden kaksintaistelusta. Kun kaksintaistelua koskevat rangaistussäännökset ehdotetaan yleisestä rikoslaiasta poistettaviksi, ei niitä vastaavan säännöksen säilyttämistä sotaväen rikoslaissa voida enää pitää tarpeellisena.

Laki tieliikennelain muuttamisesta.

Tieliikennelain 8 §:ssä on viittaus rikoslain 21 luvussa oleviin kuoleman tai vaikean ruumiinvamman tuottamusta koskeviin sään-

nöksiin. Kun mainittu luku nyt ehdotetaan uudistettavaksi, olisi viittaus vastaavasti muutettava.

Pohjoismaiden neuvoston 10. istunnon yhteydessä 23 päivänä maaliskuuta 1962 viiden pohjoismaan kesken solmitussa yhteistyösopimuksessa, ns. Helsingin sopimuksessa, on mm. edellytetty, että sopimuspuolet pyrkivät yhdenmukaistamaan rikosta ja rikoksen seuraamuksia koskevat säännöksensä. Täydellisen yhdenmukaisuuden saavuttaminen ei ole mahdollista ilman yhteispohjoismaisia neuvotteluja ja yhteisesti suoritettua lainvalmistelutyötä. Rikoslain rangaistussäännösten osalta tällaisia neuvotteluja ja yhteistä valmistelua ei ole vielä aloitettu. Siitä huolimatta on pidettävä tärkeänä, että sopimusmaissa

erikseen suoritetuissa lainmuutoksissa ei lainsäädäntöjä kehitetä eri suuntiin niin, että eroavuudet rikoslakien välillä kasvavat. Osittaisuudistustenkin yhteydessä näitä eroja olisi sen sijaan pyrittävä pienentämään. Henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevilla rangaistussäännöksissä Suomen ja muiden pohjoismaiden lainsäädännössä havaittavien erojen pienentäminen, Suomessa vallitsevat olosuhteet sekä niihin perustuvat rikospoliittiset ja rikosoikeudelliset näkökohdat huomioon ottaen, on ollut tavoitteena esitystä valmisteltaessa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Laki

rikoslain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti kumotaan rikoslain 20 luvun 13 §, 22 ja 23 luku, 25 luvun 3 § ja 44 luvun 2 § sekä muutetaan rikoslain 21 luku, 25 luvun nimike, 12 ja 13 §, 14 §:n 2 momentti sekä 34 luvun nimike ja 17 § näin kuuluviksi:

21 luku.

Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista.

1 §.

Joka tahallaan surmaa toisen, tuomittakoon taposta kuritushuoneeseen määrääjäksi, vähintään kahdeksaksi vuodeksi. Jos rikos tapahtuu olosuhteissa, jotka osoittavat tekijässä suurta raakuutta, häikäilemättömyyttä tai vaarallisuutta, olkoon rangaistus elinkausi kuritushuonetta.

Jos surmattu on ilman rikoksentekijän syytä hänet välittömästi ennen surmaamista vihastuttanut väkivaltaisuudella, jota ei ole pidettävä vähäisenä, tai törkeällä loukkauksella, taikka jos rikos on muuten tehty lieventävissä olosuhteissa, olkoon rangaistus kuritushuonetta määrääjäksi, vähintään neljä vuotta.

Yritys on rangaistava.

2 §.

Milloin tahallinen surmaaminen:

1) perustuu rikoksentekijän vakaaseen harkintaan;

2) suoritetaan muun rikoksen edistämiseksi tai rikoksentekijän ilmitulon tai kiinni joutumisen estämiseksi; tai

3) tapahtuu himon kiihottamiseksi tai tyydyttämiseksi tai omanvoitonpyynnöstä; taikka

4) jos virkamies surmataa hänen ollessaan virkansa puolesta ylläpitämässä järjestyttä ja turvallisuutta;

tuomittakoon rikoksentekijä murhasta kuritushuoneeseen elinkaudeksi ja kansalaisluottamuksensa menettäneeksi.

Jos 1 momentin 1 tai 4 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa murhan on, huomioon ottaen tekoon johtaneet syyt, katsottava tapahtuneen lieventävissä olosuhteissa, olkoon rangaistus kuritushuonetta määrääjäksi, vähintään kuusi vuotta.

Yritys on rangaistava.

3 §.

Joka surmaa toisen tämän omasta vakaasta pyynnöstä, tuomittakoon pyynnöstä surmaamisesta vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi taikka kuritushuoneeseen enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

4 §.

Joka taivuttaa tai viettelee taikka tahallaan auttaa toista tekemään itsemurhan, tuomittakoon, jos toinen surmaa itsensä tai sitä yrittää, itsemurhan edistämisestä vankeuteen taikka kuritushuoneeseen enintään neljäksi vuodeksi. Jos olosuhteet ovat lieventävät, voidaan rikoksenteikijä, joka on samalla yrittänyt surmata itsensä, jättää rangaistukseen tuomitsematta.

Jos rikos tehdään omanvoitonpyynnöstä, tuomittakoon rikoksenteikijä törkeästä itsemurhan edistämisestä kuritushuoneeseen enintään kuudeksi vuodeksi.

5 §.

Nainen, joka synnyttäessään tai sen jälkeen, ollessaan vielä synnytyksen aiheuttamassa ruumiillisen tai henkisen uupumuksen tilassa, tahallaan surmaa lapsensa, tuomittakoon lapsentaposta kuritushuoneeseen enintään kahdeksaksi vuodeksi taikka vankeuteen.

Yritys on rangaistava.

Tähän rikokseen osallinen rangaistaan niin kuin murhaan tai tappoon osallinen.

6 §.

Nainen, joka tahallaan surmaa tai surmauttaa sikiönsä, tuomittakoon sikiönlahdetuksesta vankeuteen. Milloin olosuhteet ovat lieventävät, voidaan hänet jättää rangaistukseen tuomitsematta.

Yritys on rangaistava.

Tähän rikokseen osallinen rangaistaan niin kuin sikiöntappoon osallinen.

7 §.

Jos joku muu kuin nainen itse tahallaan surmaa naisen sikiön, tuomittakoon rikoksenteikijä sikiöntaposta kuritushuoneeseen enintään neljäksi vuodeksi tai vankeuteen.

Jos rikos tapahtuu maksua tai muuta hyvitystä vastaan taikka naisen tahtomatta, tuomittakoon rikoksenteikijä törkeästä sikiöntaposta kuritushuoneeseen enintään kahdeksaksi vuodeksi.

Tässä pykälässä mainittujen rikosten yritys on rangaistava.

8 §.

Joka tahallaan pahoinpitelee tai muulla tavoin vahingoittaa toista niin, että tämä sen johdosta kuolee, tuomittakoon, jollei kuolema ole rikoksenteikijälle tahallisenä syyksi luet-

tava, kuoleman aiheuttaneesta pahoinpitelystä kuritushuoneeseen määrääjäksi, vähintään kahdeksi vuodeksi.

Jos surmattu on ilman rikoksenteikijän syytä hänet välittömästi ennen surmaamista vihasuttanut väkivaltaisuuksella, jota ei ole pidettävä vähäisenä, tai törkeällä loukkauksella tahi jos pahoinpitely on ollut sen laatuinen, ettei tekijällä ole ollut todennäköistä syytä varoa kuoleman siitä aiheutuvan, taikka jos olosuhteet muutoin ovat lieventävät, olkoon rangaistus kuritushuonetta enintään neljä vuotta taikka vankeutta vähintään kuusi kuukautta.

9 §.

Jos joku tahallaan pahoinpitelee tai muulla tavoin vahingoittaa toista niin, että tämä siitä saa vaikean ruumiinvamman tai ankaria tuskia taikka jos pahoinpitelyä tai vahingoittamista muuten teon raakuuden tai häikäilemättömyyden vuoksi on pidettävä törkeänä, tuomittakoon rikoksenteikijä törkeästä pahoinpitelystä kuritushuoneeseen enintään kahdeksaksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Jos aiheutetun seurauksen perusteella törkeäksi katsottava pahoinpitely on tapahtunut lieventävissä olosuhteissa, olkoon rangaistus kuritushuonetta enintään neljä vuotta taikka vankeutta.

Vaikealla ruumiinvammalla tarkoitetaan puhekyvyn, näön tai kuulon menettämistä tai huomattavaa heikkenemistä, muuta vaikeaa vikaa tai ruumiinvirhettä, raskauden keskeytymistä naisen tahtomatta, pysyväistä tai pitkäaikaista vaikeaa terveydenhaittaa, haavaa tai tautia, joka on aiheuttanut hengenvaaran tahi jota kokemuksen mukaan on pidettävä luonteeltaan hengenvaarallisenä, taikka muuta näihin rinnastettavaa ruumiin tahi ruumiillisen tai henkisen terveyden vahingoittamista.

10 §.

Joka tahallaan pahoinpitelee tai muulla tavoin vahingoittaa toista, tuomittakoon, jollei teko ole 8 tai 9 §:n mukaan rangaistava, pahoinpitelystä vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

11 §.

Jos tappelussa tai hyökkäyksessä, johon useat ottavat osaa, joku surmataa taikka

jotakuta pahoinpidellään niin, että tämä siitä saa 9 §:ssä tarkoitetun vaikean ruumiinvamman, tuomittakoon jokainen tappeluun tai hyökkäykseen osaa ottanut tappelusta joko kuritushuoneeseen enintään neljäksi vuodeksi tai vankeuteen taikka, jos olosuhteet ovat lieventävät, sakkoon.

Milloin tappelua sen rajuuden tai siinä käytettyjen aseiden johdosta on pidettävä törkeänä eikä saada selville, kuka rikokseen osaa ottaneista on syylistynyt myös surmaamiseen tai törkeään pahoinpitelyyn, tuomittakoon jokainen heistä törkeästi tappelusta kuritushuoneeseen enintään kuudeksi vuodeksi.

Tässä pykälässä säädettyä rangaistusta ei tuomita sille, joka yksinomaan puolustautuu hyökkäystä vastaan tai pelkästään erottaa tappelevia toisistaan.

12 §.

Joka huolimattomuudellaan tai varomattomuudellaan tuottaa toiselle kuoleman, tuomittakoon kuolemantuottamuksesta vankeuteen tai sakkoon taikka, jos tuottamus on törkeä, kuritushuoneeseen enintään neljäksi vuodeksi.

Ruumiinvamman tuottamuksesta tuomittakoon syyllinen, jollei vamma ole vähäinen, sakkoon tai enintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen.

13 §.

Joka syyllistymällä sellaiseen tahalliseen rikokseen, joka on tehty toista pahoinpitelmällä tai joka on ollut ilmeiseksi vaaraksi toisen hengelle tai terveydelle, kuten kapina, ryöstö, väkisinmakaaminen, sikiöntappo, heitteillepano, murhapolttio, vaaran aiheuttaminen rautatien käytössä, taikka tällaisen rikoksen yritykseen, on aiheuttanut toiselle kuoleman, joka ei ole rikoksenteikijälle tahallisenä syyksi luettava, tuomittakoon sellaisesta kuoleman aiheuttaneesta rikoksesta kuritushuoneeseen määrääjäksi, vähintään kahdeksi vuodeksi tai elinkaudeksi.

Jos rikoksesta aiheutuu vaikea ruumiinvamma, tuomittakoon rikoksenteikijä sellaisesta vaikean vamman aiheuttaneesta rikoksesta kuritushuoneeseen määrääjäksi taikka vankeuteen.

Rangaistusta tässä pykälässä tarkoitetusta rikoksesta määrättäessä otetaan huomioon, mitä rangaistuksen vähimmäismäärästä ja

kansalaisluottamuksen menettämisestä on erikseen säädetty sen rikoksen seurauksena, jolla kuolema tai vaikea ruumiinvamma on aiheutettu.

14 §.

Joka saattaa toisen avuttomaan tilaan taikka sellaiseen tilaan jättää henkilön, josta hän on velvollinen huolehtimaan, tuomittakoon heitteillepanosta kuritushuoneeseen enintään neljäksi vuodeksi tai vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi.

Jos rikos tehdään sellaisessa paikassa tai sellaisissa olosuhteissa, että ainoastaan vähäinen vaara avuttomaan tilaan saatetun tahi jätetyn hengelle tai terveydelle on tarjona, olkoon rangaistus vankeutta tai sakkoa.

15 §.

Joka tahallaan taikka törkeällä huolimattomuudellaan tai varomattomuudellaan saa aikaan vakavan vaaran toisen hengelle tai terveydelle, tuomittakoon, mikäli teosta ei ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, vaaran tuottamuksesta sakkoon tai enintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen.

16 §.

Joka, tietäen toisen olevan todellisessa hengenvaarassa, on tälle antamatta tai hankkimatta sellaista apua, minkä hän saattamatta itseään tai ketään muuta vaaraan voi saada aikaan, tuomittakoon pelastustoimen laiminlyönnistä sakkoon tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen.

17 §.

Milloin tämän luvun säännösten mukaan on sovellettava ankarampaa rangaistusasteikkoa siinä tapauksessa, että rikoksesta aiheutuu kuolema tai määrätynlainen ruumiinvamma, otetaan huomioon ainoastaan sellainen seuraus, joka rikoksen tapahtuessa oli rikoksenteikijän varottavissa.

Milloin pahoinpitelyssä tai tappelussa rikoksenteikijä käyttää asetta tai muuta hengenvaarallista välinettä taikka teko kohdistuu henkilöön, joka ammattiinsa tai toimeensa kuuluvan työn tai tehtävän vuoksi ei voi itseään puolustaa, katsotaan rikos tehdyksi raskauttavissa olosuhteissa. Tämä ei kuitenkaan, milloin olosuhteet muutoin ovat lieventävät, estä rikoksenteikijän tuomitsemista sellaisissa olosuhteissa tehtyjen rikosten varalta säädetyn eri asteikon mukaan.

18 §.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 10 §:ssä tarkoitettusta pahoinpitelystä, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi. Jos pahoinpitely tehdään yleisellä tiellä, kadulla, torilla tai muussa julkisessa paikassa taikka julkisessa toimituksessa tai kokouksessa tahi viranomaisen edessä taikka jos rikoksen tekee virkamies virkaansa toimittaessaan tahi henkilö, jota pidetään rangaistus- tai työlaitoksessa tahi muussa sellaisessa laitoksessa taikka jos pahoinpitely kohdistuu viittätoista vuotta nuorempaan lapseen tai pahoinpitelyssä käytetään asetta tai muuta hengenvaarallista välinettä, rikos on kuitenkin virallisen syytteen alainen.

Virallinen syyttäjä ei myöskään saa nostaa syytettä vaikeata pienemmän ruumiinvamman tuottamuksesta eikä vaaran tuottamuksesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi.

25 luku.

Vapauteen kohdistuvista rikoksista.

12 §.

Joka, ilman laillista oikeutta, väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin, tuomittakoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, pakottamisesta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

13 §.

Joka toista vastaan nostaa aseensa tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta vakavasti pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vaarassa, tuomittakoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, laittomasta uhkauksesta sakkoon tai enintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen.

14 §.

Virallinen syyttäjä ei myöskään saa nostaa syytettä pakottamisesta eikä laittomasta uhkauksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi tai ellei rikos ole tapahtunut sellaisessa paikassa tai sellaisissa olosuhteissa kuin 21 luvun 18 §:ssä tarkoitetaan.

34 luku.

Yleistä vaaraa aiheuttavista rikoksista.

17 §.

Jos joku sellaisella tahalliseksi teolla, kuin edellä tässä luvussa mainitaan, aiheuttaa toiselle kuoleman tai vaikean ruumiinvamman, noudatettakoon mitä 21 luvun 13 §:ssä on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 196 .

Laki**sotaväen rikoslain muuttamisesta.**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti kumotaan 30 päivänä toukokuuta 1919 annetun sotaväen rikoslain 109 § sekä muutetaan lain 103 § näin kuuluvaksi:

103 §.

Joka tahallaan surmaa esimiehensä tai esimiehen vertaisen, tuomittakoon taposta kuolemanrangaistukseen tai kuritushuoneeseen elinkaudeksi tai määrääjäksi, vähintään neljäksi vuodeksi.

Jos rikosta on yleisen lain mukaan pidettävä murhana, tuomittakoon rikoksentehtijä

siitä kuolemanrangaistukseen tai kuritushuoneeseen elinkaudeksi ja kansalaisluottamuksensa menettäneeksi.

Yritys on rangaistava.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 196 .

Laki**tieliikennelain muuttamisesta.**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 29 päivänä maaliskuuta 1957 annetun tieliikennelain (143/57) 8 §:n 3 momentti näin kuuluvaksi:

8 §.

Milloin 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa kuljettajan huolimattomuudesta tai varomattomuudesta aiheutuu toiselle kuolema tai ruumiinvamma, sovelletaan lisäksi, mitä rikoslain 21 luvussa on säädetty sellaisen seurauksen tuottamuksellisesta aiheuttamisesta, kuitenkin niin, että rangaistusta voidaan,

jos tuottamus on törkeä, korottaa kuolemantuottamuksesta enintään kahdeksaksi vuodeksi ja vaikean ruumiinvamman tuottamuksesta enintään kuudeksi vuodeksi kuritushuonetta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 196 .

Helsingissä 23 päivänä syyskuuta 1966.

Tasavallan Presidentti

URHO KEKKONEN.

Oikeusministeri *A. Simonen.*

